

УДК 372.881.111.1

ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Кравченко Тетяна Миколаївна
Габовда Анжеліка Міланівна
м.Мукачеве

В даній статті автори розглядають важливість використання автентичних матеріалів під час навчання іноземної мови, оскільки це сприяє кращому оволодінню навичками усного мовлення, дають можливість дізнатися про особливості культури, традиції тієї чи іншої країни

Ключові слова: спілкування, автентичні матеріали, діалог, монолог, комунікативна ситуація.

Основою вивчення будь-якої мови є володіння не тільки лексичним матеріалом, граматику, а насамперед вміння спілкуватися. Спілкування виявляє рівень словникового запасу, вміння грамотно будувати конструкції, проявляється соціокультурний аспект в залежності від теми та ситуації.

Спілкування іноземною мовою базується на засадах монологічного та діалогічного мовлення, що є базисом формування комунікативної компетенції. У сукупному застосуванні видів говоріння на основі оригінальних текстів, записів, тощо – слугують основою формування соціокультурної компетенції.

Завдяки співпраці між країнами і людьми, з різними традиціями, зростає потреба в спілкуванні, а це потребує істотних змін у підході до викладання оновленого змісту та методів навчання іноземними мовами.

Одним із важливих аспектів вивчення іноземної мови є оволодіння навичками усного мовлення [6]. Важливе значення у навчанні усної комунікації має організація самого акту спілкування. Його складовими елементами є вступ у спілкування і виявлення ініціативи, заохочення до спілкування і підтримання його і, нарешті, завершення спілкування. Володіння цими елементами дозволяє людям вступати в контакти і здійснювати спілкування та обмін інформацією в формі, прийнятій даним мовним колективом і закріпленій у традиціях народу – носія мови, що вивчається [14, с.89].

Істотною рисою діалогічного мовлення є те, що в його процесі учасник мовленнєвого акту виступає одночасно як мовцем так і слухачем. Воно виконує такі комунікативні функції як запит інформації – повідомлення інформації; пропозиція (у формі прохання, наказу, поради) – прийняття / неприйняття запропонованого; обмін судженнями / думками / враженнями; , взаємопереконання / обґрунтування своєї точки зору. Кожна з цих функцій має свої специфічні мовні засоби і є домінують у відповідному типі діалогу [7, с.146].

У реальному процесі спілкування комунікативні ситуації виникають самі по собі, тобто це природні ситуації. Та, здебільшого автори підручників, вчителі спеціально створюють комунікативні ситуації, моделюючи природні, через те, що останні виникають не постійно. Штучні комунікативні ситуації потребують певної деталізації зовнішніх обставин та умов, в яких має місце діалогічне спілкування, наявності вербального стимулу, визначення ролей, в яких виступатимуть комуніканти, стосунків між ними тощо. М.В.Пляховицький та Є.І.Вишневський визначили,

що комунікативні ситуації складаються з таких компонентів як комуніканти і їх суб'єкти; об'єкт (предмет) розмови; відношення суб'єкта до предмета розмови; умови мовленнєвого акту. Навчальні комунікативні ситуації створюються на уроці за допомогою вербальних і різних невербальних аудіовізуальних засобів. Вони мають на меті стимулювати мотивацію навчання, викликати інтерес до участі у спілкуванні, бажання найкраще виконати завдання. Отже, ситуативність є головним фактором, який є причиною виникнення діалогу та визначає його розвиток [3].

Організуючи усно-мовне спілкування на уроці, слід мати на увазі, що воно може бути як таке, що імітує реальне предметне спілкування (наприклад, розіграш діалогів по аналогії), що представляють собою репродуктивний рівень мовлення; «симулюючим» спілкуванням в ситуаціях природної комунікації (наприклад, рольова гра) – репродуктивно-продуктивний рівень; автентичним (висловлювання від власної особистості) – продуктивний рівень мовлення [7, с.262-263].

Існують деякі труднощі побудови діалогу. Так, природний діалог – це завжди не підготовлене мовлення. Якщо початкову фразу можна підготувати заздалегідь, то передбачити хід висловлювань неможливо. Дуже важливо при формуванні лексичних та граматичних навичок формувати зв'язок між ситуацією, мовленнєвою задумкою і відповідними мовними засобами. Крім того, в діалозі співбесідники постійно міняються ролями. Для успішної побудови діалогу необхідно володіти навичками аудіювання. В природному діалозі між репліками співбесідників не буває розривів в часі. Така плавність розмови досягається завдяки складним процесам, які протікають в оперативній пам'яті. Слухаючи репліку співбесідника, ми з перших слів можемо здогадатися, що він скаже далі, намагаємося зрозуміти хід його думок і одночасно готові відповісти реплікою [13, с.117].

При навчанні говорінні в діалогічній формі особливу роль відіграють вміння учнів користуватися різного роду опорами: візуальними, слуховими, вербальними, невербальними, змістовими і смисловими, вміння створювати їх. Крім того, в зв'язку з можливістю непередбачуваності мовного партнера, спонтанністю мовлення, необхідністю швидкої реакції в процесі спілкування велике значення набувають компенсаторні вміння: вміння висловлювати думку різними засобами. При навчанні діалогу на іноземній мові потрібно прагнути до того, щоб діалог протікав плавно як і на рідній мові. Увага співбесідників повинна розподілятися між тим, що говорить партнер, і тим, що потрібно йому сказати [8, с.70].

Навчаючи іноземної мови, для того, щоб забезпечити зацікавленість учнів у вивченні іноземної мови та сприяти високому рівню її засвоєння, доцільно використовувати такі лінгвокраїнознавчі матеріали як:

– учбово-професійна сфера спілкування (оголошення по працевлаштуванню); розклад уроків; вирізки з газет і журналів про систему освіти, шкільні проблеми; рекламні проекти

різних навчальних центрів (курси іноземної мови, підвищення кваліфікації); програми різних заходів (музичних, образотворчих, спортивних);

– соціально-культурна сфера спілкування (запрошення на виставки, концерти, у музеї; програми екскурсій, турів, розваг під час літнього відпочинку; вхідні квитки на видовищні заходи; репродукції художніх творів; рекламні проспекти, довідники з ілюстраціями визначних пам'яток, карти-плани міст; програмки й афіші спектаклів, концертів, фестивалів, масових видовищ);

– побутова сфера спілкування (предмети побуту; проекти – реклами: готелів, кемпінгів, перукарень; схеми-плани усіх видів транспорту; проїзні квитки усіх видів транспорту; рахунки для оплати різних видів послуг);

– торгово-комерційна сфера спілкування (рекламні проекти різноманітних товарів; запрошення-реклами в ресторани, кафе, бари (із зазначенням різноманітних страв та послуг); меню замовлених страв, відомості про доставку їх додому, зазначення їхньої вартості; рецепти приготування національних блюд; рахунка за покупки, обіди, вечери);

– спортивно-оздоровча сфера спілкування (реклама оздоровчих центрів, спортивних комплексів; афіші про масові спортивні заходи; рекламні проспекти різних лікувальних заходів і засобів);

– сімейно-побутова сфера спілкування (листи, листівки, запрошення; візитні картки; бланки вітальних листівок у зв'язку з різними святами (народження, весілля, ювілей) [11, с.2].

Ці групи лінгвокраїнознавчих матеріалів можуть використовуватися вчителем як додатковий матеріал і не слід перенасичувати ними урок. Використовувати необхідно відповідно до теми, вікової групи, рівня сприйняття та можливостей використання на практиці.

Автентичність слід розглядати у контексті соціокультурної компетенції. На сучасному етапі вивчення іноземної мови не можливе без використання (автентичних) оригінальних матеріалів, які дають можливість дізнатися про особливості культури, традиції тієї чи іншої країни. Вчителі шукають і застосовують велику кількість різноманітних методів для того, щоб максимально ефективно забезпечити процес вивчення іноземної мови.

Красназничі матеріали є автентичними матеріалами, які відіграють важливу роль у формуванні всіх видів мовленнєвої діяльності, зокрема у діалогічному мовленні. У вітчизняній (В.Н.Бачерикова, Є.М.Верещакін, В.Г.Костомаров) та зарубіжній (Marie E.Barker, S.Basset, J.Brewster, A.Write) методичній літературі зазначається, що автентичні літературні твори можуть бути використані в якості оригінального типу навчальних матеріалів. Їх використання дозволяє реалізувати як комунікативну, освітню, розвиваючу мету навчання іноземної мови; сприяє встановленню позитивних взаємовідносин між іноземними мовами і тими, хто їх вивчає; слугує сильним мотиваційним фактором як в письмовій так і в усній формі тощо. [8, с.33-34].

За останні роки дедалі більше уваги приділяється проблемам автентичності в методиці навчання іноземних мов. Автентичним вважається текст, що не був призначений для навчальних цілей. Про це пишуть чимало авторів у США та Великобританії, зокрема такі, як С.Уоллес (Wallace С.), К.Морроу (Morrow К.), Л.Лієр (Lier L.) та інші. Однак поняття «автентичність» поширюється й на інші аспекти навчального процесу [1, с.39].

Автентичні матеріали замінюють собою реальну подорож до іншої культури. Вчителі, так само як і тексти, які вони вживають для навчання мови і знайомства з культурою, схильні до того, щоб розповідати про країну та її людей, ніж дати учням можливість самим дізнатися про це [19]. Бажаючи поділитися своїми знаннями, вчителі відмовляють учням в захопленні, яке приносить власне відкриття. Через те що, знайомство учнів з культурою відбувається через знання вчителя (або підручника), учні не взаємодіють з автентичним матеріалом безпосередньо, а натомість мають справу з чимось коментарем або аналізом цього матеріалу. Такий підхід не мотивує учнів до процесу

власного відкриття, не мотивує роботу над мовою і розумінням культури. Ось чому оптимальним виходом є забезпечення учнів не повним автентичним матеріалом для того, щоб він самостійно міг доопрацювати матеріал [5, с.2].

Значне місце серед автентичних матеріалів займають аудіо- та відеозаписи. Але ці записи повинні бути високої якості. Перед учнями постає ряд складностей, якщо вони стикаються із записами низької якості, які не становлять для учнів ніякої користі, маючи навіть і цікавий зміст. Важливою є тривалість запису. Учні найбільш вірогідно, будуть успішно сприймати іншомовне говоріння в уривках по одній-дві хвилини. Якщо потрібно використовувати програму, більшу за часом, тоді одна з перших вправ повинна допомогти визначити коротші уривки, щоб проаналізувати їх детальніше [5, с.3].

Говорячи про матеріали мовою оригіналу слід також згадати про автентичні тексти, пресу та Інтернет. Оригінальні тексти вирізняються цілим рядом особливостей, які можуть і повинні бути використані як основа для розвитку вмінь експресивного усного мовлення, як в діалогічній, так і в монологічній формах [12, с.28]. Важливу роль відіграють змістові аспекти тексту – культурологічна автентичність, інформаційна автентичність, які характеризуються тим, що ознайомлюють учнів із певними культурними особливостями країн та наявністю фактів, які спонукають інтерес до говоріння на дану тему [2, с.64].

В шкільних умовах вчителі мають змогу використовувати телебачення та відео. Проте слід пам'ятати, що відеоінформація сприймається інакше як слухова, тому потрібно дуже коректно користуватися нею і не перевантажувати учнів [9,с.11]. Специфіка відео полягає в тому, що вона дає можливість поєднати зорові та звукові образи типових обставин, запропонувати учням мовленнєву ситуацію, в якій вони за допомогою викладача можуть опинитися у ролі активних учасників комунікації [4, с.17]. Відеоматеріали створюють атмосферу реальної мовної комунікації, роблять процес засвоєння іншомовного матеріалу більш живим, цікавим, проблемним, переконливим та емоційним. Найбільш ефективно відеоматеріали можуть виступати при навчанні усного іншомовного мовлення [8, с.189-190]. При підготовці заняття з використанням відео вчителі слід уважно переглянути фрагмент та відібрати певний лексико-граматичний матеріал, який підлягає засвоєнню, а також розробити завдання для мовної і мовленнєвої практики учнів [18, с.7].

Відбір країнознавчого матеріалу має бути зумовлений сферами та формами реального іншомовного спілкування учнів, реальним запасом мовних засобів, можливостями використання одержаної країнознавчої інформації, знаннями, якими учні оволоділи на уроках з основ наук, розмаїттям культур та сучасної дійсності країн, мова яких вивчається. Можна дібрати такий матеріал, який б містив автентичність, який представляє розмовний стиль повсякденного спілкування. Підібраними можуть бути тексти сучасних зарубіжних підручників, публіцистичні тексти, а також монологи та діалоги персонажів із художньої літератури, написані в стилі розмовної мови [21, с.25]. У процесі відбору автентичних матеріалів необхідно враховувати низку особливостей: відповідність віковим особливостям учнів та їх мовленнєвому досвіду; вміст нової та цікавої для учнів інформації; представлення різних форм мовлення; наявність надлишкових елементів інформації; здатність матеріалу викликати відповідний емоційний відгук; бажана наявність виховної цінності. Слід слідкувати за тим, щоб учні при складанні своїх власних діалогів не забували про норми етикету – на яку б тему не був діалог, він повинен починатися привітанням. Вміло складений діалог дозволяє уникнути роботи над препарованою моделлю. Діалог являю собою автентичний дискурс, навіть якщо він побудований на основі простої лексики та граматики. Добирання лексики та фразеології також відіграє важливу роль у досягненні автентичності [20].

Автентичні матеріали слугують засобом збагачення практики спілкування в діалогічній формі, засобом лексичного зба-

гачення. Візуальні матеріали спонукають в учнів інтерес до країн, носіїв мови. Спостерігаючи за жестами, мімікою учні також можуть використати їх у діалогічному спілкуванні для експресії висловлювання та теми дискусії. Слід також пам'ятати, що застосування автентичних матеріалів – це не самоціль, тому вирішальний успіх залежить від професійної майстерності викладача. Проблема створення живих ситуацій набирає нового змісту в умовах автентичного оточення. Адже вчителю не потрібно штучно створювати ситуації, тим більше що неприродні ситуації не завжди позитивно сприймається учнями у зв'язку з браком спонукальних мотивів діяльності [10, с.12]. Автентичні матеріали мають ряд переваг, серед яких слід виділити часте ілюстрування більш повних ситуацій і скорочують час пояснення, привертають увагу учнів і допомагають сконцентруватися, вносять інтерес до уроку, допомагають створити асоціативну мовну пам'ять, якщо реалії підібрані методично правильно, то вони здатні породити дискусію. Недоліки використання автентичних матеріалів полягають у великому обсязі часу, який необхідно витратити на пошук цікавого та доступного матеріалу та кожен автентичний матеріал необхідно адаптувати до уроку:

зробити глосарій, коментарії тощо [17, с.62].

На уроках іноземної мови ефективним є застосування домашнього читання. Як відомо, більшість підручників з іноземної мови містять автентичні адаптовані тексти, хоча за бажанням вчителя і за запропонованою програмою і планом може використовуватися додаткова література. Перевага такого застосування автентичного матеріалу полягає в тому, що тексти хоч і адаптовані проте містять свій певний відсоток слів, які учням треба засвоїти. Тексти на домашнє читання слугують прикладом для порівняння іноземної та рідної мови: вживання конструкцій, фразеологізмів, особливості перекладу, значення соціокультурних елементів. При читанні оптимальним засвоєнням тексту є виконання різного роду завдань в тому числі і на діалогічне мовлення [19].

Отже, в процесі навчання іноземної мови слід використовувати автентичні матеріали. Це сприяє кращому оволодінню навичками усного мовлення та вмінню спілкуватися. Але вчителям не слід перенасичувати їх використання, при формуванні і розвитку навичок діалогічного мовлення слід приділяти увагу його особливостям.

Література і джерела

1. Гусак Т. Робота з автентичними навчальними текстами / Т.Гусак, Т.Гужва // Рідна шк. – 2004. – №3. – С.64-65
2. Дембновецька К.В. Автентичні тексти на уроці / К.В.Дембновецька // Англійська мова та літ. – 2008. – №35. – С.28
3. Диалогическая речь. Материал из Litopisi.Ru «Время вернуться домой» [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://letopisi.ru/index.php/Диалогическая_речь>. – Загол. з екрану. – Мова рос.
4. Корнелюк С. Відео на уроках англійської мови / С.Корнелюк // Англійська мова та література. – 2003. – № 35. – С.17-18
5. Любченко О.С. Автентичні матеріали на уроці / О.С.Любченко // Англійська мова та література. – 2003. – № 22-23. – С.2-4
6. Малюська З.В. Навчання діалогічного мовлення / З.В.Малюська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.confcontact.com/dec/Maluska.htm>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
7. Методика викладання іноземної мови у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е. випр. / [Кол.авторів під кер. С.Ю.Ніколаєвої] – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
8. Методика обучения иностранному языку в средней школе: (Отв. ред. М.К.Колкова) – СПб.: КАРО, 2006. – 224 с.
9. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ.пособие / Е.А.Маслыко, П.К.Бабинская, А.Ф.Будько и др. – М.: Выш. шк. 1992. – 445 с.
10. Неділько А.Г. До питання застосування автентичних матеріалів для вивчення іноземної мови / А.Г.Неділько // Іноземні мови. – 1998. – №4. – С.11-12
11. Політікіна Н.І. Використання автентичних текстів під час навчання усного мовлення / Н.І.Політікіна // Англійська мова та література. – №7. – С.2-3
12. Рогова Г.В. Методика обучения иностранному языку в средней школе / Г.В.Рогова, Ф.М.Рабинович, Т.Е.Сахарова – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
13. Сащак Н. Розмовляємо із задоволенням. Основи формування навичок діалогічного мовлення в студентів / Надія Сащак // Іноземні мови в шк. – 2006. – №5. – С.117-121
14. Старков А.П. Обучение английскому языку в средн.шк. Пер. с рус. / А.П.Старков – К.: Радян. шк., 1979 (IV кв.).
15. Тернопільський О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: Навч. Посібник / О.Б.Тернопільський. – К.: Фірма «ІНККОС», 2006. – 248 с.
16. Царькова В.Б. Типологические признаки речевых упражнений / В. Б. Царькова // Иностр. яз. в школе. – 1980. – № 3. – С. 46-55.
17. Черняковська Л. Використання автентичних матеріалів у навчанні іноземних мов / Л.Черняковська, Т.Гусак // Рідна шк. – 2007. – №3. – С. 62-63
18. Шкіль В.В. Використання відео на уроках англійської мови / В.В.Шкіль // Англійська мова та література. – 2006. – № 31. – С.6-8
19. Alejandro G. Martinez Authentic Materials: An Overview / G.Alejandro. [Электронний ресурс] – Режим доступу: <<http://www3.telus.net/linguisticsissues/authenticmaterials.html>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
20. Lifts M. Development of Dialogue Speech Skills (using materials from fiction) [Электронний ресурс] / M.Lifts – Режим доступу: <<http://eng.1september.ru/2001/07/1.htm>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
21. Loveday L. The Sociolinguistics of Learning and Using a Non-Native Language / L.Loveday. – Oxford: Pergamon, 1982. – 196 p.

В данній статтє авторы рассматривают важность использования аутентичных материалов при обучении иностранному языку, поскольку это способствует лучшему овладению навыками устной речи и пониманию культуры народа, язык которого изучается.

Ключевые слова: общение, аутентичные материалы, диалог, монолог, коммуникативная ситуация.

The authors have considered the importance of using authentic materials in the teaching of foreign languages, as it promotes better skills for speaking and understanding the culture of the people, whose language is studied.

Key words: communication, authentic materials, dialogue, monologue, communicative situation.